

DOI: 10.31866/2616-7581.8.2.2025.346295

УДК 783.3(430):[78.071:784.087.68](=161.2:430)

**ІСТОРИЧНО-КУЛЬТУРНІ ТРАДИЦІЇ ЦЕРКОВНИХ ХОРІВ НІМЕЧЧИНИ:
УКРАЇНСЬКО-НІМЕЦЬКІ ПАРАЛЕЛІ У ФОКУСІ ОСВІТНЬОЇ ПРАКТИКИ****Наталія Кречко^{1а}, Ярослав Комарніцький^{2а}, Юлія Соколова^{3б}**¹ заслужена артистка України; доцент, професор з/н кафедри музичного мистецтва;

ORCID: 0000-0002-0464-2911; e-mail: natali33862@gmail.com

² доктор мистецтв, викладач кафедри музичного мистецтва;

ORCID: 0000-0002-7978-8130; e-mail: jzkoma@gmail.com

³ викладач школи музики та мистецтв;

ORCID: 0000-0003-0681-6572; e-mail: u.falconet@gmail.com

^а Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, Україна^б Школа музики та мистецтв, Везель, Німеччина**Анотація**

Мета дослідження – виявити соціокультурний вплив хорового співу на формування мистецьких запитів громадської спільноти (на прикладі історично-культурних традицій церковних хорів Німеччини). **Методологія дослідження** ґрунтується на системно-аналітичному методі, а також на методах порівняння, історичного аналізу й узагальнення. **Наукова новизна** дослідження полягає в осмисленні значущості хорового співу щодо створення соціокультурного середовища, у вивченні методів залучення широких верств населення до великого культурно-мистецького кола, яке об'єднує в сучасних умовах фахових музикантів і поціновувачів музичної культури. Функціонування церковних хорів Німеччини виявляє принципи поєднання давніх традицій, що базуються на визначних класичних репертуарних взірцях, із сучасними методами репетиційної практики та залученням новітніх композицій. Актуальними також є дослідження сучасної інтеграції українських музикантів в європейську, зокрема німецьку культуру, що дає змогу враховувати їх практичний досвід у методиках фахової практичної підготовки диригентів-хормейстерів ЗВО. **Висновки.** У дослідженні розглянуто досвід культурних традицій церковних хорів Німеччини, що представляють вагомий мистецький пласт світової хорової культури. Проведено певні паралелі з українською хоровою співочою культурою. У межах дослідження окреслено вагомість сучасної інтеграції українських музикантів в Європейську культурну спільноту та зазначено важливість музичної практичної підготовки здобувачів освіти мистецьких ЗВО як позитивного фахового підґрунтя міжнародної співпраці.

Ключові слова: хоровий спів; німецький церковний хоровий спів; культурна інтеграція; практична підготовка здобувачів освіти

Вступ

Хорове мистецтво завдяки своїй доступності, комунікативній природі, що передбачає занурення в спільний емоційний стан, завжди відзначалося вагомим об'єднувальним потенціалом. Для України гуртовий спів споконвіку був знаковою національною традицією і засобом культурно-мистецького самовираження. Недарма понад 100 років тому саме хор під орудою видатного хормейстера Олександра Кошиця був обраний стати амбасадором української культури в Європі й Америці. Легендарні гастролі колективу відкрили світу нашу самобутню культуру. Відголоски цієї мистецької події відлунюють не тільки в багатьох спогадах сучасників, а й в інтонаційних ідеях Дж. Гершвіна, у міжнародному визнанні легендарного «Щедрика» М. Леонтовича, який також став надбанням американської культури. Те, що хорова обробка Миколи Леонтовича давньої обрядової пісні «Щедрик» здобула символічні ознаки нашої культурної ідентичності, ще раз підтверджує особливе місце хорового мистецтва в культурному коді українців. Ще одним показником значення хорового мистецтва у відродженні національної самосвідомості став потужний сплеск виникнення муніципальних хорових колективів, церковних хорових осередків у період відновлення української державності в 90-х роках ХХ сторіччя. Ці колективи підняли заборонені та втрачені пласти духовної музики, торували разом з композиторами «нової хвилі» шляхи пошуків сучасної вокально-хорової сонорики й жанрових синтезів.

Період пандемії COVID надзвичайно болісно вдарив по українських хорах і по хоровому руху загалом, адже колективний характер мистецтва став його ахіллесовою п'ятою, але хорове мистецтво проявило надзвичайну життєздатність і спроможність до адаптації в системах новітніх технологій. Процес відродження хорових здобутків минулого супроводжувався зворотним процесом – занепадом старих аматорських інституцій, зароджених в добу радянського періоду, де самодіяльні хори підтримували як ланки ідеологічного впливу. Водночас варто відмітити зародження аматорського руху нового типу, який представляє цікаві самобутні колективи, згуртовані на сучасному менеджменті й ініціативності самих учасників хору. Яскравим прикладом може слугувати Великий Український Хор Аматорів або скорочено В.У.Х.А., що у 2023 році створив диригент і аранжувальник Євген Маляревський, та камерний хор MORAVSKI, створений у період 2016–2017 років за ініціативи відомої хорової диригентки та громадської діячки Л. Бухонської (керівник хору – Олена Радько (Яцкулинець)).

Означені процеси розвитку хорового мистецтва підкреслюють важливість підготовки молоді музикантів до викликів сьогодення, здатність торувати нові дороги й бути готовими до пошуків свого місця в хоровому середовищі та навіть створення самого середовища.

Сучасні інтеграційні процеси, інтенсифіковані міграцією українців спровокованою військовою агресією проти України, ще яскравіше висвітлюють означені питання, адже чимало молодих людей наразі продовжують своє навчання в країнах Європи або інтегруються в європейське культурне середовище як молоді професіонали. У цьому контексті вивчення досвіду Європейських країн з багатою хоровою культурою вбачається вкрай актуальним і своєчасним. Зокрема,

заслужують вивчення і здобутки українців, які змогли знайти своє місце в новому культурному полі, привносячи туди наш вітчизняний професійний досвід.

Це дослідження сконцентровано на церковній хоровій культурі Німеччини, адже ця країна має надзвичайно потужну музичну і хорову школу, виплекану діяльністю видатних композиторів протягом сторіч. Особливо цікавими питаннями є вивчення процесів функціонування німецьких хорових осередків, інтеграції в них українських музикантів; методи залучення сучасної молоді до хорового співу та збереження вікових надбань музичної культури.

Мета

Мета полягає у виявленні соціокультурного впливу хорового співу на формування мистецьких запитів громадської спільноти (на прикладі історичних культурних традицій церковних хорів Німеччини).

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У хорознавчій та музикознавчій царині є ціла низка праць, у яких досліджено питання формування професійних навичок диригента та притаманний хоровій творчості синтез мистецьких, виховних, соціалізувальних і просвітницьких функцій. Ураховуючи контекст цього дослідження найбільш дотичною до порушеної проблематики є робота Т. Пістунової та Г. Поста (2017), присвячена засобам залучення здобувачів освіти до музично-просвітницької, благодійницької діяльності; дослідження І. Сінельнікова та В. Сінельнікової (Sinelnikov & Sinelnikova, 2021), у якому, зокрема, висвітлено питання соціалізації особистості через залучення до національної традиції гуртового співу; стаття О. Кравчука (2022), у якій досліджено становлення сучасного аматорського камерного хору MORAVSKI; колективні публікації низки авторів запропонованого дослідження, присвячені хоровим флешмодам, конкурсно-фестивальному руху, що характеризують появу нових форм презентації та популяризації хорового мистецтва й залучення в його коло нової аудиторії (Кречко & Соколова, 2021; Кречко & Скопцова, 2024).

Важливою для цього дослідження стала низка німецькомовних робіт, присвячених історії хорового мистецтва, його сьогоденню та визначенню сучасних «проблемних зон» розвитку хорового руху. Фальк Нефкен (Neefken, 2022) зосереджується на різних історичних етапах розвитку церковної хорової музики Німеччини. Йоганн Труммер (Trummer, 2004) розглядає історію церковного співу Німеччини й Австрії, зокрема Літургійну реформу II Ватиканського собору. У роботі підкреслено трансформаційні процеси в ролі хору, що еволюціонує від «елітарного музиканта-виконавця» до інтеграції широкого кола парафіяльної спільноти в хорове музикування. Юлія Колль (Koll, 2018) розглядає сучасні практики церковних католицьких та євангелістських хорів Німеччини, спираючись на огляд історичних контекстів, і наголошує на значущості духовного єднання засобами спільного музикування.

Співзвучним до цього дослідження є стаття Крістфріда Брьоделя (Brödel, 2020), у якій порушено проблему хору не тільки як музичного, а й як соціально-

комунікативного феномену, що формує духовну ідентичність громади через аматорське хорове мистецтво.

Запропонований аналіз публікацій вітчизняних і європейських авторів окреслює певне об'єднувальне коло питань і проблем, що актуалізує необхідність вивчення досвіду іноземних колег на шляху його імплементації в фахову систему підготовки українських музикантів-хоровиків.

Виклад матеріалу дослідження

Коріння хорового співу в Німеччині сягає епохи Середньовіччя і належить царині церковного богослужіння. З поширенням християнства в ранньому Середньовіччі з'явилися форми монодичного літургійного співу, зокрема григоріанський хорал, який синтезував інтонами музичних культур народів нинішньої Західної Європи. Цікаво відмітити, що в жіночих монастирях (наприклад, у бенедиктинських або цистерціанських) також були хори, що підкреслює важливість спільного співу в церковному просторі.

З розвитком багатоголосся у високому Середньовіччі (приблизно з XII століття) спектр хорового співу значно розширився. У кафедральних та колегіальних церквах виникли перші канторії та хлопчачі хори, які виконували поліфонічні твори. Вплив цієї традиції на культурне середовище можна спостерігати і в сьогоденні, адже є колективи, які донині демонструють безперервність цієї співочої культури.

Яскравими прикладами всесвітньо відомих хорів хлопчиків є заснований у 1212-му році Хор Святого Фоми (Thomanerchor) з Лейпцига, кантором якого в 1723–1750-х роках був Йоганн Себастьян Бах, та хор хлопчиків при католицькому соборі міста Регенсбурга (Regensburger Domspatzen), що має більш ніж тисячолітню історію (хор засновано в 975 році). Існування цих інституцій демонструє безперервність культурної спадщини хорового співу і водночас адаптивність до культурно-історичних та політичних змін. Зокрема, перемога реформації в Саксонії в середині XVI сторіччя мало що змінила в системі роботи лейпцизького Хору Святого Фоми, але привнесла знакове розширення репертуару. Наразі цей колектив є носієм унікальної спадщини бахівських традицій, а твори композитора займають чільне місце в репертуарі хору. Водночас у виконанні хору хлопчиків *Thomanerchor* можна почути твори від епохи Відродження до модерної музики. Музична школа при католицькому соборі міста Регенсбурга, де більш ніж 100 років навчалися виключно юнаки, з 2022 року стала приймати також і дівчат, які зможуть співати в окремому хорі та брати участь у церковних службах. У такий спосіб ці хорові осередки демонструють можливість балансу в координатах збереження вікових традицій і пошуку нових підходів розвитку колективів.

Реформація XVI століття мала глибокий вплив на хоровий спів у Німеччині. Сам Мартін Лютер надавав великого значення участі парафіян у співі. Він писав і складав гімни німецькою мовою, які були доповнені поліфонічними хоровими творами. Це змінило характер церковного хору: окрім своєї літургійної функції, він перетворився на засіб поширення віри та наставництва громади.

Водночас у католицьких регіонах процвітала традиція поліфонічних мес та мотетів, натхненна таким композитором, як Орландо ді Лассо в Мюнхені. Отже, зіткнулися дві течії: протестантська хорова музика під впливом народної мови та латинолітургійна традиція католицької церкви.

У XVII та XVIII століттях хорове мистецтво в Німеччині досягло нового розквіту. В епоху Бароко церковна музика стала надзвичайно багатою і складною. Особливо важливу роль відігравали кантати, ораторії та меси, які виконували великі хори з оркестровим супроводом.

У цей період працювали такі видатні композитори, як Йоганн Себастьян Бах, Георг Фрідріх Гендель та Георг Філіпп Телеман, чії твори стали основою репертуару церковних хорів. Бах, зокрема, як кантор у церкві Святого Фоми в Лейпцигу, створив численні кантати, що й сьогодні виконують церковні хори по всьому світу.

У добу класицизму хоровий спів набув більшої структурованості. З'явилися постійні церковні ансамблі, які мали чітко визначені ролі та репертуар. Музика стала доступнішою для парафіян, а спів у церкві – більш інтегрованим у богослужіння.

У XIX столітті хоровий спів Німеччини набув особливого значення в контексті романтизму та формування громадянського суспільства. Музика стала засобом духовного та культурного самовираження, а церковні хори – важливою частиною парафіяльного життя.

У цей період виникає велика кількість аматорських хорових об'єднань, які співпрацюють із церквами, але водночас мають світський репертуар. Церковні хори виконують твори таких композиторів, як Фелікс Мендельсон-Бартольд, Йоганнес Брамс, Макс Регер, що поєднують духовну глибину з романтичною експресією.

Епоха романтизму також відзначилася зміною ракурсу сприйняття церковної музики епохи Відродження та Бароко. Відновлення в мистецькому просторі Ф. Мендельсоном «Страстей за Матвієм» Й. Баха у 1829 році стало поворотним моментом, що відкрив шлях оновленого бачення як церковних, так і концертних хорів репертуару минулої доби.

У цей період зростає також роль музичних товариств і хорових союзів, які організовують фестивалі, конкурси, навчальні курси. Церковний спів стає не тільки частиною богослужіння, а й інструментом соціального згуртування.

У XX столітті церковні хори в Німеччині пережили значні зміни. З одного боку, вони продовжували зберігати традиційний репертуар, охоплюючи твори Баха, Генделя, Моцарта й інших класиків. З іншого – з'явилися нові музичні напрями, які вплинули на церковне музикування. Цьому сприяли політичні потрясіння, викликані подіями Другої світової війни, та рішення, що були ухвалені на Другому Ватиканському соборі (1962–1965), які впливали на розвиток нових ролей для церковної музики, що охоплювали літургію, медитацію та (священні) концерти. Освітні можливості для церковних музикантів, створені майже у всіх єпархіях, призвели до збільшення підтримки хорів (Trummer, 2004). Зокрема, у богослужіння включився спів різних національних мов та почала звучати нова музика, яка поєднувала духовний зміст і глибину художнього висловлювання із сучасною музичною мовою. Протестантські церковні хори залишалися тісно пов'язаними з традицією конгрегаційного співу й ораторіальним репертуаром.

Церковні хори стали важливими осередками музичної освіти. У багатьох громадах з'явилися дитячі та молодіжні хори, які не лише брали участь у богослужіннях, а й виступали на фестивалях, конкурсах, гастролях. Паралельно розвивалася професійна музична освіта на базі великих церковних музичних коледжів (наприклад, у Лейпцигу, Дрездені та Регенсбурзі). Ці інституції і нині продовжують відігравати важливу роль у фаховій підготовці професійних церковних музикантів та регентів. Також зросла роль екуменічного співробітництва – хори різних конфесій почали спільно виконувати духовні твори, сприяючи діалогу та взаєморозумінню.

У ХХІ столітті церковні хори Німеччини демонструють велике стилістичне й організаційне різноманіття. Традиційна церковна музика та популярна церковна музика зараз прагматично співіснують; до того ж популярну музику навіть запровадили в церковних музичних коледжах (Neefken, 2022).

Юлія Соколова, співаючи в церковному хорі DOM CANTORAI Церкви Святого Вілліброрда (Willibrordi-Dom) – головної лютеранської церкви міста Везеля Федеративної Республіки Німеччини (Північний Рейн-Вестфалія) (нім. Land Nordrhein-Westfalen), відмічає соціально-культурну значущість хорового співу і фактор духовного єднання громади. Її досвід дає змогу детальніше проаналізувати організаційну структуру хору, репетиційного процесу; репертуарну політику хору; принципи співпраці професійних музикантів – керівників колективу зі співаками-аматорами, а також методи залучення нових співаків у колектив.

У протестантських громадах Німеччини музичне служіння має глибокі традиції. Структура музичного керівництва залежить від розміру громади, конфесійної приналежності (наприклад, євангелічна – Evangelische Kirche), а також місцевих особливостей. Ось який це може мати вигляд на прикладі міста Везель (Північний Рейн-Вестфалія (NRW)):

Кантор (Kantor):

- основна музична посада в євангелічній церкві;
- відповідає за органну музику, хорове служіння, музичне оформлення богослужінь;
- часто має музичну освіту, іноді – теологічну;
- у Везелі, наприклад, при церкві Святого Вілліброрда може бути призначений кантор, який координує всі музичні заходи.

Органіст (Organist):

- грає на органі під час богослужінь, похоронів, весіль;
- іноді поєднує функції з кантором, якщо громада невелика.

Керівник церковного хору (Chorleiter):

- веде репетиції церковного хору;
- організовує виступи на свята, концерти духовної музики;
- у Везелі може бути кілька хорів: дитячий, молодіжний, змішаний дорослий.

Музичний координатор або консультант (Musikbeauftragter):

- у деяких громадах є особа, яка координує музичні проекти, запрошує музикантів, планує фестивалі;
- може бути волонтером або працювати частково.

Волонтери та музиканти громади:

– участь у музичному служінні можуть брати члени громади: вокалісти, інструменталісти, диригенти;

– часто організовуються камерні ансамблі, гітарні групи, дитячі музичні гуртки.

Собор має величезне значення в структурі міста, у його культурному житті. Недільна служба – важлива подія, у якій музика має величезне значення. І це не тільки дивовижне звучання органу, а й об'єднання людей у співі. Усі парафіяни знають ноти й псалми та співають їх з великим піднесенням. Люди щонеділі покоління за поколінням приходять до церкви, відчуваючи зворушливе єднання завдяки молитві та музиці. Акустика готичного собору надає дійству додаткової урочистості.

Концертний хор Везельського собору Святого Вілліброрда засновано відносно недавно – у 1976 році. Учасників хору приваблює можливість ознайомитися з новою цікавою музикою та відчуття інтеграції в духовне життя громади, адже досвід артистів хору показує, що в колективі панує дружба і тепла атмосфера (за свідченнями Ю. Соколової). Співаки регулярно беруть участь у музичному виконанні церковних служб. Крім того, під час щотижневих репетицій готують духовні хорові твори, які виконують у межах концертів Везельського собору, хором якого нині керує талановитий органіст та диригент Ансгар Шлай (нім. Ansgar Schlei).

У концертному репертуарі хору останніх років – «Різдва ораторія» (нім. Weihnachtsoratorium), «Страсті за Святим Марком та Іоанном» (нім. Mark Passion, Johannes Passion) Йоганна Себастьяна Баха та його численні кантати. Також у постійному репертуарі колективу ораторії є «Створення світу» (нім. Die Schöpfung) Йозефа Гайдна; «Павло» (нім. Paulus) Фелікса Мендельсона-Бартольді; Magnificat, Te Deum Джона Раттера; Requiem Габріеля Форе; меси Йозефа Гайдна та Вольфганга Амадея Моцарта й низка інших творів, які щорічно доповнюють широкий репертуар колективу.

Варто зауважити, що професійному рівню колективу сприяє гарна «читка з листа» нотного тексту учасників хору, які не є фаховими музикантами, адже базова музична освіта є частиною загальної культури Німеччини. Цей культурний феномен музичної грамотності аматорів та здатність виконувати доволі складні музичні твори особливо притаманні для старшого покоління, що, з одного боку, свідчить про значущість вікової музичної культури для німецької спільноти, а з іншого – окреслює поле проблем, які порушують німецькі дослідники: «Створення спільного звуку пробуджує відчуття невід'ємної частини цілого. Цей інклюзивний ефект також може допомогти подолати потужні соціальні бар'єри (такі як соціальне походження, етнічна приналежність та мова)» (Koll, 2018). Сучасна молодь не так цікавиться церковним життям, але багато хто знаходить у громаді та церкві своє місце, розраду й натхнення.

У складі хору Везельського собору 40–45 осіб, найстаршому – 92 роки. Репетиції зазвичай проходять щосередини ввечері, після роботи. Спочатку відбувається коротка п'ятихвилинна розминка – гімнастика, розслаблення рук і плечей, дихальні вправи. Потім 10 хвилин – розспівування та сама репетиція. Керівник будує її так, щоб жоден голос не перевтомлювався, чергуючи роботу партій. Після 50 хвилин – 10 хвилин перерви і ще 30 хвилин репетиції. У всіх учасників хору

на телефоні встановлена спеціальна програма – так званий *концертмейстер*. У ній розписані всі репетиції, концерти, є необхідні нагадування. Там же можна позначити, що не зможеш прийти через хворобу чи з іншої причини.

Після репетиції хористи можуть залишитися, щоб привітати іменинників. У хорі є традиція співати на честь дня народження. Такі вітання часто завершуються легким частвуванням і невимушеним спілкуванням. Керівництво також активно пропонує учасникам хору спільні заходи: поїздки, екскурсії, а також святкові зустрічі в кафе. Відчуття атмосфери важливості спільної справи й уваги до всіх членів колективу створює соціально-духовну єдність, де музика, віра та спільнота поєднуються особливим чином.

Аналізуючи пісенну традицію українців, вітчизняні дослідники теж зазначають, що «пісенна традиція спроможна виконувати найважливішу соціальну функцію повної чи часткової соціалізації особистості, інтеграції з національною свідомістю» (Sinelnikov & Sinelnikova, 2021, p. 153). Так легко побачити за очевидних відмінностей наших культур безумовну спорідненість. Фахові музиканти повинні не тільки враховувати цей феномен, а й усвідомлено працювати над актуалізацією надбань минулого в мінливому спектрі сьогодення, пошуків сучасних методів єднання хорової спільноти.

Німецькі музиканти на цьому шляху запроваджують різні проекти. Зокрема, для учасників хору Везельського собору раз на два тижні проводять заняття з постановки голосу, які веде професійна співачка та педагог Катерина Короткова. Вона ж зазвичай виконує всі сопрано соло в кантатах Й. Баха. Отже, аматори постійно співпрацюють з професійними музикантами.

Перед Різдвом і Великоднем хор готує велику концертну програму, до якої залучають більш широке коло учасників. Зокрема в цьому році 2 листопада планують виконання кантати Й. Баха № 117 «Хвала і шана найвищому Благу» (*Sei Lob und Ehr dem höchsten Gut, BWV 117*). Охочі самостійно вчать хорові партії, хоча здебільшого в німецькій спільноті з дитинства знають напам'ять відомі твори. Згодом учасники долучаються до кількох визначених репетицій. Так створюється особлива атмосфера «Святкового єднання», що не тільки залучає нових хористів, а й робить сам хор невід'ємною частиною громадської спільноти. Адже навіть співаючи в хорі двічі на рік, ти стаєш носієм хорової культури і її поціновувачем. Зазвичай серйозну програму готують пів року, а дуже складні твори (наприклад, «Реквієм» Моцарта) – ще довше. Отже, через свою музичну діяльність церкви також виконують важливу освітню функцію, яку очікують і цінують культурні установи (Brödel, 2020).

Крім традиційних хорових осередків, у сучасній німецькій традиції набувають популярності госпел-хори, проектні ансамблі, екуменічні хори, різноманітні дитячі та молодіжні колективи. Госпел-хор, можливо, є найуспішнішим з цих нових форматів. Репертуар приблизно від 3000 до 5000 хорів у Німеччині охоплює спірічуелс, госпел-пісні, хвалебні пісні та поклоніння (переважно англійською мовою). Одним із факторів успіху є регулярна участь у масовому хоровому заході – Конвенції госпел-церков (Koll, 2018). Отже, репертуарна та стильова гнучкість дає змогу зацікавити поціновувачів різних музичних жанрів, але при цьому залучати їх до духовного життя громади.

Варто зауважити, що українська музична освітня підготовка дає змогу нашим музикантам успішно реалізовувати себе навіть в іншомовному та в іншому культурному полі. Чимало української молоді вчиться в німецьких закладах, а професійні музиканти – в навчальних та концертних інституціях Німеччини. Кілька прикладів унаочнюють спектри діяльності українських митців. Наприклад, Юлія Макарова, що у свій час закінчила Київське державне музичне училище імені Р. М. Глієра та Київський педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, наразі керує кількома аматорськими хорами. З 2011 р. вона є диригентом Мішаного хору міста Ліндхорста (нім. Gemischterchor Lindchorst); з 2013 р. керує Чоловічим хором Шаумбург MCG (нім. Schaumburg / Männerchorgemeinschaft), місто Бад-Ненндорф; з 2018 р. – хором «Кордіссімо» в місті Ганновері (нім. Chordissimo, Hannover); з грудня 2022 р. – церковним хором у містечку Заксенхагені (нім. Kirchenchor Sachsenhagen).

Випускниця Київського національного університету культури і мистецтв Оксана Дондик стала засновницею Вокально-хорової школи у м. Фрехені (нім. Gesangs- und Chorschule Oksana Dondyk, Frechen). Також вона успішно займається допомогою в організації гастролей у Німеччині українських хороших колективів. Зокрема Київський муніципальний хор «Хрещатик» брав участь у міжнародному культурному проєкті «Світло крізь музику», що проходив з 22 вересня по 6 жовтня 2025 року в містах Північної Рейн-Вестфалії (Німеччина). Метою проєкту було ознайомлення слухачів з українською національною вокально-хоровою культурою та формування міжнародного діалогу.

Варто зазначити, що професійна музикантка Ю. Соколова, працюючи за фахом (викладач фортепіано) у музичній школі м. Везеля (нім. Wesel), відчуває потребу в співпраці з аматорським хором Везельського собору, знаходячи в цій діяльності духовну потребу та відчуття громадського єднання. Цей приклад підтверджує, що в хоровому виконавстві особливо «актуалізувалися важливі тенденції часу – енергія емоційного колективного єднання зумовлена синергією музики і слова та бажання відновити зв'язок між культурними надбаннями минулих віків з музичними рефлексіями сучасного світосприйняття» (Кречко & Скопцова, 2024, с. 785).

Дослідження досвіду українських музикантів, які працюють в Європі, зокрема в Німеччині, є актуальним не тільки під кутом зору аналізу інтеграційних процесів та адаптивності української музичної освіти, а й у контексті акумуляції їх надбань до нашої освітньої практики. Адже «залучення в рамках практичної підготовки до музично-просвітницької та благодійної діяльності допомагає студентам реалізувати свої мрії та плани у професійному становленні, впевненості у майбутньому, мобільності у творчих мистецьких проєктах, комунікації у творчому середовищі» (Пістунова & Постой, 2017, с. 624).

Широкий спектр і давні традиції хорового мистецтва Німеччини створюють цікаві паралелі з хоровою традицією і гуртовим співом України, який є важливим складником національної культурної ментальності. У цьому ключі досвід практичної діяльності та організації німецьких хороших колективів може стати прикладом методів організації та функціонування аматорських, дитячих та молодіжних осередків, які, не втрачаючи надбань минулого, знаходять нові шляхи реалізації, співзвучні сьогоденню.

Висновки

Дослідження діяльності німецьких хорових колективів доводить, що багато громад прагнуть зробити хоровий спів доступним для всіх – незалежно від віку, музичної підготовки чи конфесійної приналежності. Це сприяє інклюзії, соціальній інтеграції та духовному збагаченню.

У центрі уваги – не тільки музична якість, а й спільне переживання, духовна глибина, радість від співу. Церковні хори активно беруть участь у культурному житті, співпрацюють з музичними школами, організовують концерти, фестивалі, благодійні заходи.

Отже, хоровий спів у церкві залишається живою традицією, яка постійно оновлюється, зберігаючи своє коріння та відкриваючись новим формам.

Вивчення досвіду німецьких хорових колективів та шляхів інтеграції українських музикантів у мистецьке середовище Європи дає надзвичайно плідну базу для дослідження та імплементації нових ідей в українську освітню практику.

Список бібліографічних посилань

- Кравчук, О. (2022). Камерний хор «Moravski»: історія, здобутки, сьогодення (до 5-річчя заснування). *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Музичне мистецтво*, 5(2), 218–226. <https://doi.org/10.31866/2616-7581.5.2.2022.269684>
- Кречко, Н. М., & Скопцова, О. М. (2024). Молодіжний конкурсно-фестивальний рух в хоровому мистецтві: педагогічно-виховний аспект. *Вісник науки та освіти*, 7(25), 783–799. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-7\(25\)-783-798](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-7(25)-783-798)
- Кречко, Н., & Соколова, Ю. (2021). Хорові флешмоби та їх роль у сучасній музичній культурі. *Імідж сучасного педагога*, 5(200), 109–112. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-5\(200\)-109-112](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-5(200)-109-112)
- Пістунова, Т. В., & Постой, Г. Г. (2017). Виконавська діяльність в практичній підготовці студентів-інструменталістів. *Молодий вчений*, 11(51), 622–625. <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/11/151.pdf>
- Brödel, C. (2020, July 3). *Kirchliches Amateurmusizieren*. MIZ. <https://miz.org/de/beitraege/kirchliches-amateurmusizieren>
- Koll, J. (2018, February). *Chöre und Musikgruppen*. Deutsche Bibelgesellschaft. https://doi.org/10.23768/wirelex.Chre_und_Musikgruppen.200358
- Neefken, F. (2022, March 7). *Geschichte der Kirchenmusik*. Kirchen Kunst Kultur Meerbusch. <https://www.kirchen-kunst-kultur.de/hintergrundwissen/58-geschichte-der-kirchenmusik.html>
- Sinelnikov, I., & Sinelnikova, V. (2021). Folk music tradition in contemporary performing practices. *Вісник КНУКіМ. Серія: Мистецтвознавство*, 45, 148–155. <https://doi.org/10.31866/2410-1176.45.2021.247386>
- Trummer, J. (2004, March 25). *Kirchenchöre*. In *Oesterreichisches Musiklexikon online*. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. <https://dx.doi.org/10.1553/0x0001d458>

References

- Brödel, C. (2020, July 3). *Kirchliches Amateurmusikizieren* [Amateur church music-making]. MIZ. <https://miz.org/de/beitraege/kirchliches-amateurmusikizieren> [in German].
- Koll, J. (2018, February). *Chöre und Musikgruppen* [Choirs and music groups]. Deutsche Bibelgesellschaft. https://doi.org/10.23768/wirelex.Chre_und_Musikgruppen.200358 [in German].
- Kravchuk, O. (2022). Kamernyi khor "Moravski": istoriia, zdobutky, sohodennia (do 5-richchia zasnuvannia) [Chamber choir "Moravski": history, achievements, present day (to the 5th anniversary of the foundation)]. *Bulletin of Kyiv National University of Culture and Arts. Series in Musical Art*, 5(2), 218–226. <https://doi.org/10.31866/2616-7581.5.2.2022.269684> [in Ukrainian].
- Krechko, N. M., & Skoptsova, O. M. (2024). Molodizhnyi konkursno-festyvalnyi rukh v khorovomu mystetstvi: pedahohichno-vykhovnyi aspekt [Youth competition festival movement in choral art: Pedagogical and educational aspect]. *Bulletin of Science and Education*, 7(25), 783–799. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-7\(25\)-783-798](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-7(25)-783-798) [in Ukrainian].
- Krechko, N., & Sokolova, Yu. (2021). Khorovi fleshmoby ta yikh rol u suchasni muzychnii kulturi [Choral flash mobs and their role in modern music culture]. *Image of the Modern Pedagogue*, 5(200), 109–112. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-5\(200\)-109-112](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-5(200)-109-112) [in Ukrainian].
- Neecken, F. (2022, March 7). *Geschichte der Kirchenmusik* [History of church music]. Kirchen Kunst Kultur Meerbusch. <https://www.kirchen-kunst-kultur.de/hintergrundwissen/58-geschichte-der-kirchenmusik.html> [in German].
- Pistunova, T. V., & Postoi, H. H. (2017). Vykonavska diialnist v praktychnii pidhotovtsi studentiv-instrumentalistiv [Performing activities in the practical training of students of instrumentalists]. *Young Scientist*, 11(51), 622–625. <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/11/151.pdf> [in Ukrainian].
- Sinelnikov, I., & Sinelnikova, V. (2021). Folk music tradition in contemporary performing practices. *Bulletin of KNUKiM. Series in Arts*, 45, 148–155. <https://doi.org/10.31866/2410-1176.45.2021.247386> [in English].
- Trummer, J. (2004, March 25). Kirchenchöre [Church choirs]. In *Oesterreichisches Musiklexikon online* [Austrian Music Lexicon Online]. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. <https://dx.doi.org/10.1553/0x0001d458> [in German].

HISTORICAL AND CULTURAL TRADITIONS OF CHURCH CHOIRS IN GERMANY: UKRAINIAN-GERMAN PARALLELS IN THE FOCUS OF EDUCATIONAL PRACTICE

Nataliia Krechko^{1a}, Yaroslav Komarnitskyi^{2a}, Yuliia Sokolova^{3b}

¹ Honored Artist of Ukraine, Associate Professor,
Professor by order of the Department of Musical Art;
ORCID: 0000-0002-0464-2911; e-mail: natali3386@gmail.com;

² DSc in Art History, Lecturer at the Department of Musical Art;
ORCID: 0000-0002-7978-8130; e-mail: Jzkoma@gmail.com;

³ Lecturer at Music and Art School;
ORCID: 0000-0003-0681-6572; e-mail: u.falconet@gmail.com;

^a Kyiv National University of Culture and Arts;

^b Music and Art School, Wesel, Germany

Abstract

The purpose of the research is to identify the socio-cultural influence of choral singing on the formation of artistic demands of the public community, using the example of historical and cultural traditions of church choirs in Germany. **The research methodology** grounds on the system-analytical method, as well as on the methods of comparison, historical analysis and generalisation. **The scientific novelty of the study** lies in researching the choral singing significance in creating the socio-cultural environment of today, studying of methods for involving broad segments of the population in a large cultural and artistic circle that unites professional musicians and connoisseurs of musical culture in modern conditions. The functioning of church choirs in Germany reveals the principles of combining ancient traditions based on prominent classical repertoire models with current methods of rehearsal practice and the involvement of the latest compositions. The issue of studying the modern integration of Ukrainian musicians into European, in particular German, culture is also considered relevant. This allows taking into account their practical experience in the methods of professional practical training of conductors-choirmasters of higher education institutions. **Conclusions.** This article studies the experience of cultural traditions of church choirs in Germany, which represent a significant artistic layer of world choral culture, and draws certain parallels with Ukrainian choral singing culture. The conducted research outlines the importance of the modern integration of Ukrainian musicians into the European cultural community, as well as notes the importance of musical practical training of students of art higher education institutions as a positive professional basis for international cooperation.

Keywords: choral singing; German church choral singing; cultural integration; practical training of students

Надійшла: 07.08.2025; Прийнято: 15.10.2025;
Статтю вперше опубліковано онлайн: 15.12.2025

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons «Attribution» 4.0.